

оптимальних методів дії. Таким чином, сучасна праксеологія постає як загальна філософська концепція діяльності .

Федір Устинов

Дрогобицький державний педагогічний університет
імені Івана Франка. м. Дрогобич

ДІЯЛЬНІСТЬ У КОНТЕКСТІ СУЧАСНОСТІ

За останні роки помітно зросла цікавість суспільства (принаймні українського) до слова “мотивація”. Сфери і частота використання цього слова також постійно зростають. Опосередковано про це може свідчити навіть нещодавня інтернет-мода на “демотиватори”. Сьогодні учбові програми шкіл вишів, згідно методичних вказівок, мають мотивувати учнів/учениць до навчання, вдалий менеджмент мотивувати співробітни(ць)ків до сумлінної праці, реклама до споживання, а останнє в свою чергу до життя. Існують багато шкіл і тренінгових програм, які покликанні пояснити керівництву навчальних закладів, підприємств і рекламних агенцій таємниці, способи та нюанси людської мотивації. І, зважаючи на кількість заходів, спрямованих на чисть мотивування, ці школи і тренінгові програми стабільно мають клієнтів.

Постає низка питань: чому в XXI столітті проблема спонукання людини до дії не втрачає своєї актуальності? Чому мотивуючий вплив на людину відбувається зі сторони і потребує регулярного повторення? Чому межа між мотивацією і маніпуляцією настільки тонка, що часто просто відсутня? Для відповіді на ці питання слід звернутися до філософського розуміння природи людської діяльності та її форм.

В діалектичній традиції для описання феномену людської діяльності використовується категорія “практика”. Враховуючі всю незручність та недостатність визначення в стислих завершених дефініціях категорій такого масштабу, зазначимо лише, що під практикою слід розуміти не більше і не менше ніж... всю історичну сукупність цілеспрямованої діяльності людства. Практика навіть є єдиною можливою формою існування людства. І відрізняється ця діяльність від способів існування інших форм життя саме своїм цілеспрямованим і творчим характером. Саме в цих двох характеристиках – творчості і цілеспрямованості, як фундаментальних особливостях людського способу існування, і приховуються відповіді на

означенні вище питання. Ці два моменти передбачають добровільність і унікальність будь-якої дії.

Проте, сучасне суспільство розвинутого товарного виробництва є суспільством розвинутого відчуження. Відчуженими є праця, оскільки умови, продукт і цілі виробництва не визначаються безпосередніми виробниками, а саме виробництво має на меті не задоволення людських потреб, а отримання прибутку, мету для якої конкретний вид виробництва є більшою чи меншою випадковістю. Отже, не дивним є те, що для більшості людей праця перетворена на роботу – на вимушену діяльність основною метою якої є отримання засобів для існування, а значить зміст цієї діяльності, конкретна професія, в більшості випадків також обирається випадково і зовсім не з творчих міркувань. Внаслідок цього тотальна більшість працездатного населення планети займається нецікавою, нетворчою, нелюбимою репродуктивною справою щонайменше третину свого життя.

Схожа ситуація відбувається в системі освіти. Навчання зазнає все більшої комерціалізації, все більше інтегрується в ринкові відносини. Внаслідок цього знання починає рухатись за товарною траєкторією, тобто втрачати свої якісні характеристики на користь кількісних, що призводить до всезростаючої формалізації навчального процесу логічним фіналом якого є отримання диплому – своєрідного символічного капіталу. Ця тенденція входить в пряму суперечність з умовами необхідними для повноцінної пізнавальної діяльності, як специфічної і необхідної форми людської практики. Крім того, учні та учениці фактично відсторонені від укладання навчальної програми (так само як і викладачі з викладачками), від вибору методик викладання, а замість того щоб проходити інтелектуальний шлях від постановки проблеми до пошуку шляхів її вирішення, повинні завчати чужі відповіді на такі ж чужі питання. Постійно зростаюча по всьому світі соціальна нерівність свідчить про недієвість представницької демократії. Політична система парламентаризму породжена відчуженням влади і постійно відтворює його. Соціальний простір невпинно переміщається в приватне володіння і безперервно зазнає атак символами і меседжами великих економічних агентів. В сучасному суспільстві залишається все менше простору для цілеспрямованої добровільної діяльності, для саморуху людських “Я”. Наслідками цього є як невмотивовані на перший погляд спалахи деструкції і насилля, так і стани наближенні до апатичної байдужості та неспроможності людей робити вибір і приймати рішення (звісно ж через відсутність такого досвіду). Суспільство відчуження не може існувати без примусу та насилля, без системи контролю і маніпуляцій. Проте навіть

відкритих форм примусу такі як закон та економічна необхідність не достатньо для того щоб система справно працювала. Тому падаюча на протязі останніх 40 років норма прибутку призводить до інтенсифікації / флексибілізації виробництва / навчання, та до інших спроб вирішити системні проблеми на особистісному рівні. Можна сказати, що постійна мотивація зі сторони є необхідним і симетричним продовженням будь-якої відчуженої діяльності, ідеологічною формою впливу там де впливу економічного і правового вже не достатньо. Цілком очевидно, що за таких обставин мотивуючі заходи не додають людській діяльності людяності, а навпаки дегуманізують, спотворюють її.

Але як повернути (чи можливо вперше створити) людству умови за яких людська діяльність, практика, могла б бути справді творчою і добровільною? Як подолати порочне коле “відчужена мотивація заради відчуженої дії”? Існують різні варіанти виходу з такої ситуації. Це і пряма демократія, і робоча кооперація, і реальне учнівсько-викладацьке самоуправління, і академічна автономія вишів. Проблема передбачає фундаментальну перебудову суспільних відносин і остаточно її вирішення лежить поза теоретичною площиною. Звільнення людської діяльності може бути лише справою всіх діяльних людей.

Олександр Поліщук

Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія

м. Хмельницький

КОЛЕКТИВНА ДІЯ – РЕЗУЛЬТАТ ДІЯЛЬНОСТІ ЛЮДИНИ

Аналіз дослідження сутності діяльності взагалі обумовлюється різноплановим змістом, який у неї вкладається. Адже саме вона підкреслює ті якості людини, завдяки яким вона виходить за межі певних умов і обставин, проявляючи ініціативу й творчість. Проблема людської діяльності протягом багатьох століть досліджувалася філософами, психологами, педагогами, літераторами, митцями, політиками. Проте саме суб’єктна діяльність стала предметом вивчення філософів порівняно недавно. Сутність цього феномена розглядається у працях таких дослідників як: К.Абульханова-Славська, Г.Батіщев, Г.Бурма, А.Вербін, Л.Виготський, Б.Воронович, В.Давидов, Е.Ільєнко, В.Лекторський, Ю.Плетніков, В.Сагатовський та інші. В пострадянській філософії проблема діяльності частіше всього розглядається у парадигмі культурологічного підходу. Дослідженню історико-філософського